

Hızır Bey
Camii'nin
planı

yapıldığı anlaşılmaktadır. Kadınlar kısmının kapısı üzerindeki kitâbede hamamın 1016 (1607-1608) yılında Hüseyin Ağa tarafından tamir ettirildiği kayıtlıdır. Yapı 1683, 1704 ve 1824 yıllarında da onarım görmüştür. Hızır Bey Hamamı çifte hamam şeklinde inşa edilmiş bir çarşı hamamıdır. Kadınlar ve erkekler kısmı hemen hemen aynı planı tekrarlamakta ve kapıları ayrı yönlere bakmaktadır. Yapı, kubbe fenerleri dahil tamamen düzgün kesilmiş küfeki taşından yapılmıştır. Cemeân (soyunmalık) kısımları üzerleri 9,5 m. çapında, geçişleri Türk üçgenleriyle sağlanan kubbelerle örtülü, şirvanlı geniş mekânlar halindedir. Enlemesine dar bölüm oluşturulan ılıklik usturalık ve helâlardan meydana gelmekte olup üzerleri tonoz örtülüdür. Yine kubbelerle örtülü olan sıcaklık bölümleri, ortasında göbek taşları bulunan halvetli mekânlardır. Hamamın arka kısmında su deposu ve külhan yer alır. Hamama doğu yönünden bitişik durumda olan arasta hamamla aynı proje dahilinde inşa edilmiş olmalıdır. Planı kabaca "T" şeklinde olup 15 m. uzunluğundaki duvarları almaşık taş ve tuğla sıralarından oluşur. Binanın üç yönden kapısı bulunmaktadır. Değişik boyutlardaki on iki dükkânın üzerlerini beşik tonozlar örter. Yapı halen çarşı olarak kullanılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 79; A. Rıza Dursunkaya, *Kırklareli Vilayeti'nin Tarihi, Coğrafya, Kültür ve Eski Eserleri Yönünden Tetkiki*, Kırklareli 1948, II, 70-72; *Kırklareli İl Yıllığı*, 1967, Ankara 1967, s. 203, 206, 211, 347-348; Mehmet Tuncer, *Babaeski, Kırklareli ve Tekirdağ Camileri*, Ankara 1974, s. 23-25; Nazif Karaçam, *Efsaneden Gerçeğe Kırklareli*, Kırklareli 1995, s. 134-138; Özcan Mert, "Kırklareli Kitabeleri", *TD*, sy. 25 (1971), s. 155-162; Süleyman Faruk Göncüoğlu, "Kırklareli'de Hızır Bey Külliyesi", *İlgi*, sy. 104, İstanbul 2002, s. 25-29.

ENİS KARAKAYA

HİLÂL NÂCÎ (هلال ناجي)

Hilâl Nâcî
b. Zeyniddîn b. Abdilvehhâb
el-Hüseynî eş-Şekâkî el-Alevî
(1929-2011)

İlmî neşirleriyle tanınan Iraklı yazar, edip ve şair.

Dicle ve Fırat'ın birleştiği yer olan Kurne kazasında doğdu. 1951'de Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Bir süre avukatlık yaptıktan sonra İspanya, Tunus ve İran'da diplomat olarak çalıştı. 1968'de bu görevinden ayrıldı ve 1973'te Irak Yazarlar Birliği başkanlığına seçildi. Irak'ı birçok ulusal ve uluslar arası edebiyat ve hukuk toplantılarında temsil etti. Irak'ın en önde gelen ilim ve kültür adamları arasında yer aldı. Ülkenin işgalcilerden arındırılması uğrunda çok önemli çabalar sarfetti. 30 Ocak 2011 tarihinde tedavi için gönderildiği Hindistan'da vefat etti. Hilâl Nâcî şiirde işlediği temaları abartıya kaçmadan ele almış, fazla kelime kullanmaktan uzak durmuş, duygularını kısa ve özlü cümlelerle anlatmıştır. Şiirlerinde içinde bulunduğu durumdan şikâyet ederken de yine açık bir dil kullanarak yeni nesle örnek bir portre çizmeye çalışmıştır. Dünyayı soyut ve somutuyla bir bütün olarak algılamış, hayata geniş ve olumlu bir perspektiften bakmış, milletine yönelik samimi duygularını açığa vurmuş, şiirlerinde sevgi, nefret, haz, düşünce, hayat, ölüm gibi temaları hissettiği biçimde bütün açıklığıyla dile getirmiştir. *Nihâyetü re'îs* adlı tiyatro eseri onun özgün yönünü temsil eden önemli bir çalışmadır. Hilâl Nâcî'nin metin tahkiki çalışmaları daha ziyade Arap dili ve edebiyatıyla ilgili eserler üzerine olmuştur. Tahkiklerinde sağlıklı bir sonuca ulaşmak uğruna, kendi ifadesiyle yirmi iki yıl boyunca bir eser hakkında bilgi toplama sabrını göstermiştir. Tahkik ettiği eserlerin birçoğunun yöntemini de incelemiş, eserlerdeki orijinal görüş ve düşüncelere işarette bulunmuştur. Onun en belirgin özelliklerinden biri de ailesinden intikal eden hat tutkusudur. XIX. yüzyılın en meşhur hattatlarından Seyyid Ahmed b. Abdülattîf ile aynı aileye mensuptur. Babası Nâcî Zeynuddin hat sanatı tarihçisi olarak ün yapmıştır. Ayrıca hat sevgisi onu bu alanla ilgili çok sayıda kitabın ilmî neşrine yöneltmiş, çeyrek asır boyunca eski hatları toplayıp tahkik etmiştir.

Eserleri. Hilâl Nâcî'nin doksanı aşkın telif eseriyle çok sayıda ilmî neşri bulunmaktadır. **A) Telif. Şiirleri:** *Sâk'ale'd-Dânûb* (Beyrut 1959); *Uğniyetü ħuznin ilâ Ker-kûk* (Beyrut 1959; Bağdat 1963); *Me'l-ĥametü'l-vefâ'* (Bağdat 1976); *el-Fecrû âtin yâ 'Irâk* (Kahire 1962; Beyrut 1963); *Merfe'ü'z-zikreyât* (Beyrut 1964). **Şiir İncelemeleri:** *el-Ķavmiyye ve'l-iştirâkiyye fî şî'ri'r-Ruşâfi* (Beyrut 1959); *Şafahâtün min ĥayâtî'r-Ruşâfi ve edebih* (Kahire 1962); *ez-Zehâvi ve divânühü'l-mef-kûd* (Kahire 1962); *Eserü'n-nekbe fi's-şî'ri'l-Filistîni* (Bağdat 1965); *Şu'arâ'ü'l-Yemeni'l-Mu'âşirûn* (Beyrut 1966); *el-Aĥra' b. Mu'âz el-Ķuşeyri: Ĥayâtühü ve şî'rüh* (Bağdat 1978); *et-Teĥaddî ve'l-mücâbehe fi's-şî'ri'l-'Irâkî fi'l-ĥarnî's-sâdisi'l-ĥicri* (Amman 1997); *el-Ĥasan b. Esed el-Fâriki: Ĥayâtühü ve şî'ruh* (Riyad 1978); *el-Müstedrek 'alâ Şunnâ'î'd-devâvin* (*el-Mevrid*, XXXII/2 [Bağdat 1981], s. 606-648); *Aĥmed b. Fâris: Ĥayâtühü ve şî'ruhü ve âşaruh* (Bağdat 1970); *el-Burĥân 'alâ mâ fi "şî'ri'r-Râ'î" min vehmin ve nuĥşân* (Bağdat 1972); *Muĥammed Cevâd eş-Şebîbî ve edebü'l-Megâribe ve'l-Endelüsiyyîn* (Bağdat 1974); *Devrû's-şî'r fi'l-Mağribi'l-aĥşâ fi muĥavemeti'l-isti'mâr* (Beyrut 1980). **Diğer İncelemeleri:** *Biğayri ĥulûb, Zikreyât câmi'iyye* (üniversite anıları, Bağdat 1958); *Seb'ü ĥışaş* (Bağdat 1958); *Miĥnetü'l-fikr fi'l-'Irâk* (Kahire 1960, Muhyiddin İsmâil ile birlikte); *Ĥattâ lâ nensâ* (Kahire 1962; Bağdat 1963); *Nihâyetü re'îs* (tiyatro, Bağdat 1970); *Nefâ'isü'l-maĥtûât fi Tûnis* (*şelâsü ĥalekât*, Kahire 1972); *el-Müstedrek 'ale'l-Mu'cemi's-Şâmil li't-türâsi'l-'Arabiyyi'l-maĥbû'* (I-V, Kahire 1996); *Maĥtûâtü'l-Cezâ'ir* (Bağdat 1976); *el-Maĥtûâtü'l-'Arabiyye fi'l-Mektebeti'l-vaĥaniyye el-Cezâ'ir-Tûnis* (Beyrut 1420/1999); *Buĥûsün fi'n-naĥdi't-türâsi* (Beyrut 1994); *Muĥâdarât fî taĥkiki'n-nuşûş* (Beyrut 1994); *Mevsû'atü türâsi'l-haĥfi'l-'Arabî* (Kahire 2002); *Zeyd b. el-Ĥasan el-Kindî: Ĥayâtühü ve şî'rüh* (Bağdat 1977, Sâmî Mekki el-Ânî ile birlikte); *Ebû Hiffân (el-Mihzemî), Ĥayâtühü ve şî'rüh ve beĥâyâ kitâbih: el-Erba'a fi aĥbâri's-şu'arâ'* (*el-Mevrid*, VIII/3 [Bağdat 1979], s. 191-250).

B) Tahkik. Hat Sanatı: *Şa'bân el-Âsârî, el-'Înâyetü'r-Rabbâniyye fi't-ṭarîĥati's-Şa'bâniyye Eliyye fi'l-ĥaĥ'* (*el-Mevrid*, VIII/2 [Bağdat 1979], s. 221-284); *Abdülkadir es-Saydâvi, Vaĥdâhatü'l-uşul*

fi'l-haṭ (el-Mevrid, XV/4 [Bağdat 1986], s. 159-172); Ebû Ali Muhammed b. Ahmed ez-Ziftâvî, *Minhâcü'l-işâbe fi ma'rife-ti'l-huṭûṭ ve'l-âlât ve'l-kitâbe* (el-Mevrid, XV/4 [1986], s. 185-248); Muhammed b. Hasan es-Sincârî, *Biḳ'atü'l-mücevvîd fi'l-haṭ ve uşûlih* (el-Mevrid, XV/4 [1986], s. 249-258); İbnü'l-Basîs ve İbnü'l-Vahîd, *Şerhu'l-Manzûmeti'l-müsteṭâbe fi 'ilmi'l-kitâbe* (l'İbni'l-Bevvâb 'Alî b. Hilâl), (el-Mevrid, XV/4 [1986], s. 259-270); Sâlih b. Yahyâ es-Sa'dî el-Mevsilî (nazım ve şerh), *Ürcüze fi 'ilmi resmî'l-haṭ* (el-Mevrid, XV/4 [1986], s. 345-376, Zühayr Zâhid ile birlikte); Ebü'l-Abbas el-Kastâfî, *Nazmü le'âli's-simṭ fi hüsni takvîmi bedî'i'l-haṭ* (el-Mevrid, XV/4 [1986], s. 173-184); İbn Kuteybe, *Risâletü İbn Kuteybe fi'l-haṭ ve'l-kalem* (el-Mevrid, XIX/1 [1990], s. 156-170); *İbn Muḳle ve Risâletühü fi'l-haṭ ve'l-kalem* (Bağdat 1989); *Şerhu İbni'l-Vahîd 'alâ Râ'iyeti İbni'l-Bevvâb* (Tunus 1967); İbnü'l-Bevvâb, *'Abḳariyyü'l-haṭṭi'l-'Arabî 'abre'l-üşür* (Beyrut 1998); İbnü's-Sâiğ, *Tuḥfetü üli'l-elbâb fi şinâ'ati'l-haṭ ve'l-kitâb* (Tunus 1967, 1981). **Şiir:** *Dîvânü'n-Nâsirî* (Ahmed b. Hâlid es-Selâvî), (Bağdat 1965, Abdullah el-Cübûrî ile birlikte); *Lisânüddin İbnü'l-Hatîb, Ceyşü't-tevşîh* (Tunus 1967, Muhammed Mâzûr ile birlikte); *Zeynüddin Şa'bân b. Muhammed el-Âsarî, Vesîletü'l-melhûf ilâ ehli'l-ma'rûf* (Bağdat 1974); İbnü'l-Murahhal, *Risâletân ferîdetân fi 'arûzi'd-dübeyt* (Bağdat 1975); İbnü's-Sayrafî, *el-Muḥtâr min şîri şu'arâ'i'l-Endelüs* (Bağdat 1975; Fas 1976); *Merzûbânî, Eş'ârü'n-nisâ'* (Sâmî Mekki el-Ânî ile birlikte, Bağdat 1976; Beyrut 1995); *Dîvânü 'Alî b. 'Abdirrahmân eş-Şikkîlî* (Bağdat 1976); *Dîvânü Ebzûn el-'Umânî* (Katar 1984); *Sâgânî, el-Mürtecel fi şerhi'l-Kilâdeti's-simṭiyye fi tevşîhi'd-Düreydiyye* (Bağdat 1977, Sâmî Mekki el-Ânî ile birlikte); *Âsarî, Bedî'iyyâtü'l-Âsarî* (Bağdat 1977), *Kifâyetü'l-gulâm fi irâbi'l-kelâm (Elfiyye fi'n-naḥv)*, (Beyrut 1987, Zühayr Zâhid ile birlikte), *Ḥamsetü nuşûş İslâmiyye nâdire* (Beyrut 1990), *Lâmiyye fi'n-naḥv* (Beyrut 1999); *Abdüllatif el-Bağdâdî, Şerhu Bânet Sü'âd* (Bağdat 1981); İbnü'l-Murahhal, *el-Mu'aşşeretü'l-lüzûmiyye* (Bağdat 1981); *Seâlibî, el-Enîs fi ğureri't-tecnîs* ("el-Enîs fi ğureri't-tecnîs li's-Se'âlibî", *MMLr.*, XXXIII/1 [Bağdat 1402/1982], s. 369-480; baskı yeri yok, 1998 [Âlemü'l-kütüb]; Beyrut 1996); *Dîvânü'n-Nâsi'i'l-Ekber* (el-Mevrid, XI/1 [Bağdat

1982], s. 89-104; XI/2, s. 61-69; XI/3, s. 43-74; XI/4, s. 27-54; XII/1 [1983], s. 57-58); *Şîrû'l-Bebbeğâ* (Ebü'l-Ferec), (*MMLr.*, XXXIV/3 [Bağdat 1983], s. 287-337); *Dîvânü'l-Ḳâdî' et-Tenûhi el-Kebîr* (Ali b. Muhammed), (el-Mevrid, XIII/1 [Bağdat 1984], s. 31-74); İbn Nübâte el-Misrî ve Zeynüddin İbnü'l-Verdî, *Münâzaratân beyne's-seyf ve'l-kalem* (el-Mevrid, XII/4 [Bağdat 1983], s. 113-148); Cüneyd b. Mahmûd el-Ömerî, *Ḥadâ'ıku'l-envâr ve bedâ'ı'u'l-eş'âr* (Beyrut 1995); *Dîvânü İbn Bekî' et-Tinnîsî* (Beyrut 1991); *Ḳa-şîdetü Ebî Mervân el-Cezîrî fi'l-âdâb ve's-sünne* (Beyrut 1994); Yûsuf b. Muhammed es-Sürremerrî, *Nehcü'r-reşâd fi nazmi'l-i'tikâd* (Bağdat 1993); *Safedî, el-Keşf ve't-tenbîh 'ale'l-vaşf ve't-teşbîh* (Leeds 1420/1999, Velîd b. Ahmed Hüseyin ile birlikte). **Diğer Tahkikleri:** *Zemahşerî, er-Risâletü'n-nâsiḥa*; a.mlf., *Risâle fi't-tesliye li-men küffet 'aynü-hü* (Dimaşk 1996); *Ziyâeddin İbnü'l-Esîr, Beḳâye'l-ed'iyeti'l-mi'e* (Musul 1983), *Kifâyetü'l-Ṭâlib fi naḳdi kelâmi's-şâ'ir ve'l-kâtib* (Musul 1982, Nûrî Hammûdî el-Kaysî – Hâtîm ed-Dâmin ile birlikte), *Resâ'ilü İbni'l-Esîr* (Ziyâeddin), (Musul 1982, Nûrî Hammûdî el-Kaysî ile birlikte), *Risâletü'l-Ezhâr* (Musul 1983), *el-Miftâhu'l-münşâ li-ḥadîkati'l-inşâ* (Musul 1983); İbn Fâris, *Müteḥayyerü'l-elfâz* (Bağdat 1970), *Evcezü's-siyer li-ḥayri'l-beşer* (Bağdat 1972); Ebü'l-Ferec İbnü'l-Cevzî, *Bükâ'ü'n-nâs 'ale's-şebâb ve ceze'uḥum mine's-şeyb* (Bağdat 1973), *Tuḥfetü'l-vâ'iz ve nüzhetü'l-mülâhiż* (Bağdat 1974), *el-Le'âlî* (Beyrut 1994), *el-Mensûr* (Beyrut 1994), *el-Vechü'l-cemîl fi 'ilmi'l-Halîl* (Beyrut 1999); Süyûtî, *el-Fâriḳ beyne'l-muşannif ve's-sârîḳ* (Beyrut 1419/1998); Ebü'l-Kâsım İbnü's-Sayrafî, *Risâletü'l-'afv* (Bağdat 1976); İbn Hamdûn, *et-Tezkiretü'l-Ḥamdüniyye* (44. bab) (Bağdat 1976); *Me'âhiżü (Ahmed b. Ma'ḳul) el-Ezdi 'alâ (Şerhi'bn Cinnî li-Divâni'l-Müteneb-bi'l-)Kindî* (Bağdat 1977); Ahmed b. Muhammed el-Arûzî, *el-Câmî' fi'l-'arûz ve'l-ḳavâfî* (Beyrut 1996, Zühayr Zâhid ile birlikte); Hâtîmî, *Hilyetü'l-muḥâḳara* (Beyrut 1978); Hüseyin b. Muhammed el-Bânî el-Bağdâdî, *Ṭarâ'ifü't-turâf* (Beyrut 1997); Sâgânî, *el-Ġâde fi esmâ'i'l-'âde* (Bağdat 1400/1980); Ebü Abdullah İbnü'l-A'râbî, *Kitâbü'l-Ḳubli ve'l-mu'âneḳa ve'l-muşâfaha* (Bağdat 1981); Ya'kûb b. İshak el-Kindî, *Risâletü Seyf* (Bağdat 1983); Asmaî, *Kitâbü'l-Ḥayl* (Bağdat

1983); *Melikü'l-Yemen el-Mücâhid er-Resûlî, el-Ḥuyûlû'l-Yemeniyye fi'l-Memleketi'r-Resûliyye* (Bağdat 1983); Ebü Mansûr es-Seâlibî, *Leṭâ'ifü'l-kütüb ve meḥâsinühâ* (Bağdat 1996), *et-Tevfiḳ li't-tefḳiḳ* (Zühayr Zâhid ile birlikte, Bağdat 1985; Beyrut 1996); Şerîf er-Ra'dî, *Muḥtaşarü'l-emşâl* (Bağdat 1986, Fevzî el-Kayyimî ile birlikte); *Naşşân nâdirân fi zâ'ati'l-Ḳur'ân* (li'bn Mâlik ve İbn Mevâhib) (Beyrut 1420/1999), *Ḳıf'a nâdire min Kitâbi'l-Evrâḳ: Şafha mec-hûle min târihi'l-'Irâḳ* (Bağdat 1990); Ebü Bekir es-Sûlî, *Mâ lem yünşer min Evrâḳi's-Şûlî* (Beyrut 2000); *Safedî, Cinânü'l-cinâs* (Mecelletü'z-Zehâ'ir, 1/4 [Beyrut 1421/2000], s. 39-199).

BİBLİYOGRAFYA :

Sabâh Nûrî el-Merzûk, *Mu'cemü'l-mü'ellifin ve'l-küttâbi'l-'Irâḳiyyîn (1970-2000)*, Bağdat 2002, s. 273-284; Kemâl Neş'et, "Merfe'ü'z-zikrayât / Te'lîfî Hilâl Nâcî", *Mecelletü'l-Kitâbi'l-'Arabî*, sy. 22, Kahire 1966, s. 23-25; Muhammed Abdülcebbar, "Şu'arâ'ü'l-Yemeni'l-mu'âşirîn ve Hilâl Nâcî", *el-Fikrû'l-mu'âşir*, sy. 32, Kahire 1967, s. 78-82; Abdullah er-Rukeybî, "Şu'arâ'ü'l-Yemeni'l-mu'âşirîn: Tahlîl naḳdî li-Kitâbi Hilâl Nâcî", a.e., sy. 39 (1968), s. 95-98; Abdullah el-Vâiz, "el-İtticâhü'l-ḳavmî ve'l-iştirâkî fi şîri Hilâl Nâcî", *Dirâsât li'l-ecyâl*, V/4, Bağdat 1984, s. 324-342; Zühayr Gâzî Zâhid, "Menhecü Hilâl Nâcî ve ḳavâ'idühü fi taḥḳîki'n-nuşûş", *Mecelletü Külliyyeti'd-da'veti'l-İslâmiyye*, XVI, Trablus 1999, s. 722-748; Abbas Hânî el-Cerrâh, "Hilâl Nâcî ve menhecühü fi taḥḳîki nuşûşî'l-haṭṭi'l-'Arabî", *ez-Zehâ'ir*, III/9, Beyrut 2002, s. 219-232; Abdürrâzık Huweyzî, "Taḥḳîku'l-üstâz Hilâl Nâcî li-şîri'l-Bebbeğâ", *el-'Arab*, XLI/3-4, Riyad 2005, s. 263-290; a.mlf., "Şîru Yahyâ b. 'Alî el-Müneccim: Cem' ve taḥḳîḳ: Hilâl Nâcî", *Âfâḳu's-seḳāfe ve'l-türâs*, XV/57, Dübey 2007, s. 68-79; a.mlf., "Münâḳaşa ta'ḳîbi'l-üstâz Hilâl Nâcî 'alâ baḥsî şu'arâ' 'Abbâsiyyûn", *MMLA'ür.*, XXXV/80 (2011), s. 255-275; Zamyâ Muhammed Abbas es-Sâmerrâî, "Hilâl Nâcî ve menhecühü fi'l-İstidrâk 'alâ Şunnâ'i'd-devâvin", *Âlemü'l-kütüb*, XXII/3-4, Riyad 1421-22/2001, s. 205-216; Takî Muhammed el-Bahârime, "Zikreyâtü ma'a şadîḳi'l-şumr Hilâl Nâcî", *Şaḥîfetü'l-Vasa'i'l-Baḥreyniyye*, sy. 3825, Manâma 26 Şubat 2013/15 Rebiülâhir 1434. GALIP YAVUZ

HİLÂLÎ

(الهاللي)

Ebü'l-Abbâs Ahmed b. Abdilazîz b. Reşîd el-Hilâlî es-Sicilmâsî (ö. 1175/1761)

Mâlikî fakihî, âlim ve şair.

1113 (1701) yılında Fas'ın güneydoğusunda bulunan Tâfilâlet'te doğdu. Mağrib bölgesinin tanınmış âlimlerinden Ebü İshak İbrâhim b. Hilâl es-Sanhâcî'nin (ö.